

In access viv e direct ad Andri Peer

Emissiuns or da l'archiv sin in nov disc multimedia

■ **Dacurt è vegn en vendita in nov disc multimedia cun emissiuns istoricas da radio e televisiun cun, sur e dad Andri Peer. In disc divertent ed infurmativ che lascha reviver temps da pionier da la diffusium radiofonica.** Andri Peer (1921–1985) n'è betg mo stà in dals gronds ambassadurs e promoturs dal rumantsch, el ha era contribuì per bleras emissiuns da radio deditgadas a la cultura, litteratura ed istorgia da l'Engiadina e dal Grischun ed ha scrit ed interpretà divers gieus radiofonics. Passa 20 onns suenter sia mort èn ils gieus radiofonics e las emissiuns dad Andri Peer finalmain puspè dad udir. *Annetta Ganzoni*, responsabla per ils relaschs rumantschs e talians a l'Archiv svizzer da litteratura a Berna, ha fatg la tscherna e l'ediziun da las emissiuns, en collavuraziun cun *Alexi Baselgia*, responsabel per l'archiv e la documentaziun tar Radio e Televisiun Rumantscha, che ha tgirà la vart tecnica da la publicaziun. Grazia al project «Images et voix de la culture suisse» da Memoriav per la conservaziun da material audiovisual istoric, e grazia a divers donaturs èsi stà pussaivel da render accessibel quests documents or da l'archiv er ad in public pli vast.

Emissiuns dad Andri Peer

En ils onns 1950 en fin 1970 serviva il radio a las auturas ed als auturs rumantschs cun lur territori cultural pitschen e sparpaglià per cuntanscher meglier lur public, per svegliar l'interess e facilitar l'acceptanza da la litteratura rumantscha moderna e per preschentar e commentar lur ovras. Uschia steva a disposiziun bler temp d'emissium per discussiuns sur da litteratura, per prelecziuns d'auturs e per preschentaziuns da cudeschs. Andri Peer ha fatg emissiuns fitg bain retschertgadas e preschentadas sur da Peider Linsel, Gion Deplazes, Hendri Spescha e Luisa Famos. Per part stevan quellas emissiuns en la retscha da Radioscola,

Fotografia or dal film biling Il pag/Die Wette da Willy Walther (1971). FOTO ASL/BN

l'emissium didactica accumpagnada d'ina brochura stampada cun materialias che vegniva distribuida ordavant al public.

Spezialmain interessantas èn las discussiuns sur da litteratura che Peer ha fatg cun Cla Biert, Leza Uffer, Hendri Spescha e Luisa Famos. Per exempel discutan Andri Peer, Cla Biert e Luisa Famos en La mischun da Peider Linsel dal 1963 durant passa 40 minutas sur dal poet da Sent. Tranter auter fan els intervistas cun gliueda da l'Engiadina Bassa per savair lur opiniun sur da Linsel, dentant na fan els las intervistas betg cun il microfon, mabain noteschan las repostas e fan suenter en l'emissium las vuschs da las personas intervistadas.

Gieus radiofonics

In gener litterar betg uschè derasà en rumantsch èn ils gieus radiofonics. Quels pussibiliteschan tenor Peer, che ha scrit ils emprims gieus radiofonics moderns en rumantsch, al scriptur in access pli viv e pli direct a ses public. Ils gieus radiofonics sin il nov disc mussan il talent dad Andri Peer per scriver dramas cun gronda tensiun, iro-

nia e fina critica e sia impressiunanta abilitad dad interpretar rollas. Intgins da ses teaters per radio èn deditgads ad eveniments istorics sco La prùma ascensium sül Piz Bernina als 13 settember 1850 ubain Il fö da Lavin dal 1869. Quests fatgs dal passà lascha Peer reviver or da la perspectiva da personas istoricas u fictivas, uschia raquintan personas inventadas da Lavin sco ch'ellas han cumbatti il fieu ed il moderatur va en fin sin tschiel per intervistar ils gronds alpinists ch'èn arrivads sco emprims sin il Bernina. Il crimi psicologic Confessur cunter vöglià ch'è situà en il milieu da Turitg viva d'ina dramaturgia excellenta enturn preoccupantas dumondas da conscienza. Er en la farsa Il nar da cudeschs ed en il drama La mort aint il glatsch vai per dumondas da culpa e remors.

Emissiuns sur dad Andri Peer

Divers collegas scripturs han fatg portraits sur dad Andri Peer al radio ed a la televisiun, uschia fan Leza Uffer e Hendri Spescha ina discussiun sur da las poesias Stradun e Dumengia sül pajais e Tista Murk e

Cla Biert preschentan il tom da poesias Suot l'insaina da l'archèr.

Las emissiuns las pli divertentas èn dentant tschertamain las emissiuns che la televisiun ha fatg dal 1973 e dal 1982 sur dad Andri Peer. Da vesair ad Andri Peer en persona en ses lieus patria Lavin e Winterthur, dad udir sia vusch e tadlar sias ponderaziuns areguard l'atgna lirica e quella dad auters fa impressiun. Particularmain interessanta è la discussiun che Hendri Spescha fa cun Andri Peer sur da la lirica rumantscha e mundiala en sia biblioteca a Winterthur tranter paraids da cudeschs en nivla da fim da pipas e cigarettas.

Las emissiuns daventan significativas era per la lectura da la lirica da Peer sch'el commentescha ch'in poet modern stoppia transfurmar la tradiziun ch'el haja piglià si cun il latg mamma, ch'el stoppia viver en encreschadetgna per in meglier stadi da la chausa rumantscha e ch'el sez saja in pajun che audia las reproschas dals spierts dals antenats envers lur descendent emigrà.

Las emissiuns che Annetta Ganzoni ha elegì èn segir puncts culminants da l'istorgia dal Radio Rumantsch e dattan ina buna vista panoramica da la lavur mediala dad Andri Peer. Ellas èn ultra da lur cuntegn valurus documents istorics che reflecteschan l'evoluziun da las medias rumantschas. Forsa ch'ins avess pudì porcher in libret in pau pli extendi, per exempel cun infurmaziuns areguard la distribuziun da las rollas en ils gieus auditivs. Questas emissiuns istoricas substanziusas èn degnas da betg ir en emblidanza e pudesan animar da scriver novs gieus radiofonics rumantschs.

Rico F. Valär

Andri Peer e ses temp en documents audiovisuels istorics. Berna, BN / ASL. Ed. Annetta Ganzoni. Pretschn 38.–, en vendita tar la Lia Rumantscha.